

Vore Landboforhold,

et Tilbageblik og Fremblik, med særligt Hensyn til Markarbejderens
Kaar og Stilling for Tiden.

Af **F. Krebs.**

III.

(Sidste Artikel.)

Nogle ville ikke se, Andre kunne ikke se, hvilken Samfundsopløsning man arbejder sig hen imod ved saaledes næsten planmæssig at undergrave Samfundsmoralen og berøve en saa uhyre Masse al borgerlig Selvfølelse og Selvagtelse. Det var paa den allerhøjeste Tid, at der blev Tale om en ny Fattiglov. Kommissionen, der i den Anledning blev nedsat, foreslog i sit Udkast, at den offentlige Fattigforsørgelse hovedsagelig skulde foregaa i dertil bestemte Fattig-Arbejdsanstalter. Regeringen modificerede i denne Retning Kommissionens Forslag saa betydelig, at de enkelte Fattigbestyrelser fik en næsten ubegrænset Frihed til at vælge imellem Forsørgelse i Hjemmet og Forsørgelse i Arbejdshuset. Rigsdagens Landsting har dog ikke været tilfreds hermed; det har for den enkelte Fattigbestyrelse forlangt en aldeles ubegrænset Frihed i denne Retning, og synes tillige at ville indskrænke Tilsynet hermed fra Regeringens Side til det mindst Mulige for ikke at sige til Ingenting. Landstinget synes at forudsætte, at det enkelte Sogn, den enkelte Fattigbestyrelse ikke blot bedst, men alene kan besvare den Slags Spørgsmaal.

Man gaar vel ud fra den sublime Usandhed — der i vore Dage er stegen saa betydelig i Kurs, fordi den tjener til at holde Statsmagtens Indblanding borte, selv fra Omraader, hvor den altid skulde have et Ord at sige — at Enhver véd bedst, hvad der tjener ham i hans egne Anliggender. Først maa hertil bemærkes, at Fattigforsørgelsen ikke i den Grad, som Enkelte ville mene, er en Kommunalsag, naar ellers ikke den Fattige skal blive mere retløs stillet end Forbryderen. Men Paastanden er i sin Helhed grundfalsk; thi er der Noget, hvorom den Enkelte i Reglen ikke ved Besked, saa er det nok, hvad der egentlig tjener ham til Bedste, i hvilken Forstand man saa tager Ordet. Holdt hin Sætning Stik, vilde vi jo allerede have opnaaet at leve i det tusindaarige Rige. At den ikke gjælder med Hensyn til den Enkelte, kan Enhvers Erfaring sige ham, og Enhver, der har noget Kjendskab til Parlamenters og lignende lovgivende Forsamlingers Virksomhed, vil vel ogsaa have bemærket, at slige Forsamlinger ikke besidde noget Patent, der sikrer dem mod at begaa endogsaa utrolige Daarskaber. De kunne saa godt som nogen enkelt Mand lade sig blænde, snart af Lidenskab, snart af forfængelig Egoisme. De kollektive Misgreb — Misgreb, der begaas af Forsamlinger — kunne overgaa alle Misgreb i Taabelighed og farlige Følger. Den kollektive Virksomhed er altid mere eller mindre mangelfuld, fordi Ansvar er delt, og fordi et Ansvar, der deles med Mange, let ophører at være et Ansvar. Og en hvilkenksomhelst Fattigbestyrelse skulde i alle Fattigspørgsmaal altid være saa klarsynet og saa uhildet af mindre rene Motiver, at der skulde kunne indrømmes den den næsten suveræne Myndighed, som man nu forlanger for den? Skulde Loven blive vedtagen i den

Skikkelse, Landstinget har givet den, vilde Samfundet snarere have tabt end vundet derved.

Men vilde Samfundet have vundet, dersom Kommissionens Forslag var blevet vedtaget? Ja, man vilde derved have vundet, at vække Samfundet af dets Døs og have tvunget det til i dets private Karakter at bekymre sig om og antage sig de ringere stillede Klassers Kaar. Var først det sket, vilde man ogsaa have faat Øjnene op for de tilstedeværende Ulemper og vel først og fremmest for den uheldige Maade, hvorpaa Flertallet af de mindre Arbejdsherrer paa Landet lønne deres Daglejere. Hidtil har man imidlertid ikke vist nogen Tilbøjelighed til at følge det af Kommissionen foreslaaede System, og man har foretrukket at fortsætte Farten nedad saa længe, at det vel vil lykkes, at faa de tre Fjerdedele af Landbefolkningen indregistrerede i Fattigvæsenets Bøger. Og det maa herved ikke glemmes, at ethvert slikt mislykket Forsøg skyder Reformen ud til en fjern Fremtid, paa samme Tid, som det giver den nedadgaaende Bevægelse stærkere Fart.

Man har opløst det gamle korporative Samfund og gjort det saa grundigt, at man skal have ondt ved at udpege en eneste organisk Gruppe. Man har paa det Nærmeste opløst Godserne, man har hævet Lavene og snart ogsaa udvisket Grænserne mellem Kjøbstad og Land. Ingen synes at tænke paa eller at have Øje for Nødvendigheden af en ny Organisation, og dog er der Grund til at frygte for, at Samfundet, hvis man fortsætter paa den nu begyndte Maade, vil opløse sig i to Grupper, den ene meget lille og kun bestaaende af Rigmænd, den anden uhyre stor og kun bestaaende af Proletarer. Den tidligere saa indflydelsesrige Mellemlasse bliver Dag for Dag forholdsvis mindre i Tal og ringere i Kaar. De

bedst stillede af dem faa Lov til at gjøre en Slags Adjutant- eller Lakajtjeneste hos Matadorerne eller Millionærerne, der ikke kunne undvære deres Kundskaber og Dygtighed. Det er de heldige Spillere, som dominere Samfundet, og, for ikke at komme til at staa alt for isolerede og udsatte i deres usurperede Stilling, søge de at gjøre Besidderne af de nedarvede Formuer til Deltagere i deres Spekulationer, og desto værre er det lykkedes dem alt for vel med mange.

Den eneste Gruppe, Samfundet endnu har tilbage, er Familien; men den søger man nu ogsaa *en masse* at sprænge ved Hjælp af Lønningsmaaden og Fattighjælp. Hvorlænge tror man, at man kan fortsætte paa den Maade. Der er dem, der ville vindicere de tilstedeværende Forhold Alderens Ærværdighed; men det er aldeles uden Føje. Vor hele egentlige Fattiglovgivning er jo ikke ældre end Aarhundredet, og den kom til Verden under Forhold og Forudsætninger, der navnlig paa Landet vare himmelvidt forskellige fra de nuværende. I meget haarde Tider og i meget fattige Egne hører man kun lidt til og om Fattigforsørgelsen, og mere end den første Fjerdedel af dette Aarhundrede var en meget haard og trang Tid for Danmark. Et lille Træk, som jeg har en ældre Gaardmand at takke for, oplyser dette allerklarest. Da han var en halvvoxen Dreng, fortalte Gaardmanden, blev han af sin Fader, som var Fattigforstander, sendt ud for at opkræve Fattigbidragene af Sognets Gaarde. Enhver Gaard bidrog 2 Mk., og naar disse Tomarker vare komne ind, holdt Gaardmændene først Gilde for dem og spurgte saa, om der ellers var Nogen, der trængte til Noget. Dette maa have tildraget sig i Tyverne, og Sognet, hvori det tildrog sig, er nu et af Landets rigeste Sogne med c. 60

Bøndergaarde og to Hovedgaarde, men som tillige har en overordentlig stor Fattigbyrde at bære. Fattigforsørgelse i den Forstand og i det Omfang, som nu finder Sted, kjendte man aldeles ikke. Sognet sørgede for nogle gamle Mennesker enten ved at tinge dem i Kost eller ved, hvad der var almindeligere, at lade dem gaa paa Omgang. Antallet var i det Hele saa lille, at der ikke kunde være Tale om nogen egentlig Byrde. Den nuværende saa udstrakte, snart faste, snart interimistiske Hjælp i Hjemmet, kjendte man saa godt som Intet til, og dog var der endnu mange Sogne, som slet ikke havde noget Fattighus. Hvad Lønningsmaaden angaar, da er det jo bekjendt nok, at en stor Del om ikke den største Del af Lønnen betaltes med Naturalier, hvoraf naturligvis fulgte, at Trangen aldrig kunde blive saa stor. Ved en saadan Lønningsmaade var det ogsaa af langt mindre Betydning, at Daglejeren fik sin Kost af Gaardmanden. Der hverken var eller behøvedes nær saa mange Daglejere som nu. Gaardmanden havde den Gang ligesom nu sin faste Husmand, der hjalp ham paa Aarets travle Tider; men Forholdet var fastere og fordelagtigere end nu, og baade Tærskning, Axsamling o. s. v. gav Daglejeren en Indtægt, hvori der var langt mere Forslag end i den nuværende Pengeløn. Dertil kom, at Smør, Mælk, Kjød, Flæsk stode i overordentlig lav Pris paa den Tid. Ogsaa Tyendet lønnedes for en stor Del med Naturalier, visse Aen Vadmel, Blaarlærred, Uld af et eller to Lam o. s. v. Hvor meget har saa vor Tid tilfælles med hin? Og tror man, at det System som nu følges, og som forøvrig aldrig i en slig Udstrækning har været fulgt i en ældre Tid, kan Andet end virke ødelæggende og demoraliserende?

Der klages idelig over Arbejdslønnens Utilstrækkelighed, men forinden man kan dømme om disse Klagers Berettigelse, maa man kjende Arbejdslønnens Størrelse, og det kan man ikke, saa længe Massen af Arbejdsherterne udrede Lønnen dels i Penge; dels i Kost til Arbejderen. Det er meget muligt, at Arbejdslønnen, dersom den udrededes helt i Penge, og Arbejderen ikke fik denne indirekte Anvisning paa offentlig og privat Understøttelse, vilde vise sig at være tilstrækkelig. Der er imidlertid god Grund til at tvivle herom. Denne hensynsløse Anvisning paa Fattighjælp, skaber, hvad man vel er berettiget til at benævne den sociale Ryggeløshed. Hvor den har faat Indpas, vil altid en større eller mindre Del af Daglejerklassen i Ordets værste Betydning leve af Haanden og i Munden, uden at ofre den Dag imorgen en eneste Tanke. Man gifter sig, naar man faar det Indfald, og hvorfor skulde man opsætte det, der er jo Intet at vente af Fremtiden, og værre kan det jo ikke blive. Man giver flot Penge ud, naar man har dem, og naar man ikke har flere, gaar man til Kommunen. Fremtiden, den Dag imorgen kommer ikke En ved, den overlades til Sognet. Et saadant System, denne Ryggeløshed er det Samme som Ødselhed efter en uhyre stor Maalestok, og saa længe denne Ødselhed staar paa, er det umuligt at sige, hvad og hvor meget der behøves.

Det aller første Skridt, der bør gjøres, bør gjælde Afskaffelsen af denne Lønningsmaade. Man har strengt forbudt Indgaaelsen af Lejekontrakter, som blot have Skin af Hoveri. Men mon hin Lønningsmaade ikke er langt farligere og ødelæggende for Samfundet og særlig for Arbejdsklassen? I begge Tilfælde betales Arbejdet med visse Naturalpræstationer; i første Tilfælde med Hus og

Jord, i sidste med Kost til Daglejeren. Men hvad der ydes i første Tilfælde kommer dog Arbejderens hele Familie til Gode, i sidste kun Arbejderen selv, til Skade for hans Familie. Har man anset sig berettiget til at forbyde den ene Slags Akkorder, maa man ogsaa være berettiget til at forbyde den anden. Nærer man i første Tilfælde Frygt for, at Arbejderen skal blive Enkeltmands livegne Træl, saa har man i det sidste nok saa megen Grund til at frygte for, at Arbejderen vil blive Sognets eller Fattigvæsenets Træl. At faa Gaardmænd og Indsiddere til at indse det Fordærvelige her i, kan falde vanskeligt nok, men Lovgivningsmagten maa ikke vige tilbage for Vanskeligheder, naar det gjælder saa uhyre Samfundsinteresser. Fortsætte som nu, vil medføre Samfundets totale Ødelæggelse og Ruin, ligesom det da ogsaa er uforsvarligt og uretfærdigt at betale den uhyre Arbejdermasse med en Anvisning paa Fattigvæsenet.

Det er det første aldeles nødvendige Skridt, naar man ellers vil tænke paa at komme Daglejeren paa Landet til Hjælp. Det næste maa gaa ud paa at undersøge, hvorvidt en Arbejderfamilie er i Stand til at leve af den Dagløn, som nu er den almindelige. Men før man i saa Henseende kan komme til nogen Klarhed, maa man først vide, hvad en Arbejder og hans Familie har Ret til at fordrø af Livet. Det aller mindste, der maa ydes ham i Vederlag for hans Arbejde, ere Midlerne til at leve og fortsætte sit Liv samt forplante sin Æt under lidelige Kaar. Man maa vel vogte sig for at forlange, at Arbejderen skal være et Trældyr og intet Andet. Det er derfor ikke nok at give ham netop, hvad han og hans kunne friste Livet ved. Han trænger ogsaa til at have Hviledage og Fritimer i Arbejdsdagens Løb, og han har fuld-

kommen samme Ret til at spise sig mæt og være varmt klædt, som nogen af os Andre. Vore Arbejdere skulle ikke gaa omkring som forhungrede Fugleskræmsler, der idelig true med at gjøre en Ulykke paa sig selv eller Andre. Danmark er endnu rigt nok til at føde og klæde sine Arbejdere anstændigt, og hidtil har det saa nogenlunde fundet Sted, i hvor uheldig saa Lønningsmaaden har været. Det er muligt, at den nuværende Dagløn er tilstrækkelig, men man véd det ikke; thi under en saa slet Økonomi, som den der nødvendigvis maa følge med vort uheldige Lønningssystem, gaar der saa meget til Spilde og ødsles saa meget, at man ikke véd, hvad der virkelig udkræves.

Man hører ikke saa sjeldent udtalt, at Arbejderen, den almindelige Daglejer, har ondt ved at udrede Bidrag til Sygekasser og Ligkasser, og at det er aldeles umuligt for ham at udrede Noget til sin Alderdomsforsørgelse. Den ordentlige og sparsommelige Arbejder finder i Almindelighed Midlerne til at betale sine Sygekassebidrag. Vanskeligere falder det ham at udrede Noget til Alderdomsforsørgelse. Men hermed forholde det sig nu som det vil, de Midler der gives Anvisning paa for at hjælpe paa Arbejdernes Uformuenhed i denne Retning ere i Reglen forkastelige. Er Talen om en Sygekasse, saa maa den altid have en Del Æresmedlemmer, som bidrage uden at modtage; thi ellers kan den ikke bestaa, hedder det. Dernæst skulle Læger og Apothekere give en ganske anseelig Rabat. Navnlig stiller man ofte til de Første, der dog ogsaa skulle leve af deres Arbejde, meget nærgaaende Fordringer. Er Talen derimod om Alderdomsforsørgelse, saa henvender man sig til Sparekasser og lignende Pengeinstituter samt i Reglen ogsaa til Kommunen om Bidrag,

enten aarlige eller en Gang for alle. Der kan næppe være Tvivl om, at denne Fremgangsmaade er urigtig og forkastelig. Men naar nu Arbejderne ikke paa nogen Maade kunne magte Opgaven, maa man saa ikke komme dem til Hjælp paa den antydede Maade? Først maa det ligge klart for Dagen, at Arbejderne ikke selv kunne, hvad ingenlunde er bevist. Der sættes saa umaadelig meget til paa Værtshuse, til Øl, Brændevin og Tobak, at man virkelig har Grund til at tvivle om denne Mangel paa Evne. Hvorom Alting er, kunne Selvhjælpsforeninger ikke bestaa ved de nydende Medlemmers egne Tilskud, saa have de ingen Ret til at bestaa. Det er en hæsleg Uting med Selvhjælpsforeninger, der for en meget stor Del leve af Andres Hjælp, det vil sige Almisse. Selvhjælpsforeninger ere særdeles hensigtsmæssige og fortjenstlige Foranstaltninger, men kun naar de virkelig svare til deres Navn. Men naar nu bevislig den overvejende Del af Arbejderne ikke kan bidrage til disse Hjælpeforeninger af deres Arbejds løn, skal man saa lade Foreningerne falde? Nej, sandelig skal man ej. Er det først bevist, at Arbejds lønnen ikke er tilstrækkelig hertil, saa er det ikke enkelte Private, der skulle træde til med Bidrag, der dog altid blive Almisse, men saa skal Arbejds lønnen forhøjes; thi det er Arbejdet, som skal uderholde Arbejderen, og til Underholdet hører ogsaa, hvad der udkræves under almindelige Sygdomstilfælde — her er jo ikke Tale om inkurable Invalider, som slet ikke kunne arbejde — og i den højere Alder, naar Kræfterne svigte. Arbejdsherren maa ikke tro, at han har affundet sig med sin Pligt, naar han netop har betalt Arbejderen, hvad han kan leve af saa længe han er arbejdsdygtig, og at han i det Øjeblik, hans Arbejder ophører at være arbejdsdygtig, kan kaste

ham over paa Samfundet. Arbejdsherren vil jo selv have saa meget for sit Arbejde, at han kan pleje sig under Sygdom og paa sine gamle Dage kan blive sorgfri. Han har derpaa ikke mere Krav end den Ringeste af hans Arbejdere, og det Arbejde, der ikke kan lønne sine Arbejdere saaledes, at de kunne leve deraf i deres Alderdom, er dømt og fordømt — det passer ikke med Forholdene. Der er jo nok dem, som ville svare: det gjør jo hverken fra eller til, om vi betale Arbejderens Forsørgelse under Sygdom og i hans Alderdom med en højere Dagløn eller med en højere Fattigskat. Jo det gjør meget, saa sandt det gjør meget, om Arbejderen bevarer sin borgerlige Selvagtelse eller fornædres. Desuden er der en anden Grund. Der kan ikke være Tvivl om, at der er mere end én Haandtering, der fører en saa sygelig Tilværelse, at dens Arbejdere for største Delen kun existere ved Hjælp af Fattigvæsenet. Saadanne Haandteringer maatte man helst være af med. Desuden vil ikke den retfærdigst fordelte Fattigbyrde kunne Andet end forurette mange Skatteydere, naar ved dens Hjælp Arbejdslønnen skal udredes. Den, der derimod vil svare: det kan ikke nytte at forhøje Arbejdslønnen, naar Alderdommen kommer, er Arbejderen lige hjælpeløs, har maaske til Dels Ret, og ham forbeholde vi os at svare længere hen. Det maa der ubetinget holdes fast ved: Det er Arbejdet og ikkun Arbejdet, der skal underholde Arbejderen, og til hans Underhold hører ogsaa, hvad han trænger til under almindelige Sygdomme og i den høje Alder. Man har altfor meget tabt denne Forpligtelse af Syne og kastet en betydelig Del af Arbejderens Forsørgelse over paa Kommunen, det vil sige Fattigvæsenet, en Fremgangsmaade, som

især er kommen den letsindige og hensynsløse Arbejds-herre til Gode, idet han er mest tilbøjelig til at benytte sig af den egentlige Dagløns Lavhed til at begynde Foretagender, der efter en kort Tilværelse, i hvilken mange Kræfter ere satte i Bevægelse, gaa istaa. Den Del af Daglønnen, som udredes af Fattigvæsenet, bekymrer han sig ikke om, uagtet netop den Slags letsindige Spekulanter bidrage mest til at skabe Fattigdommen.

Ingen skal kunne nægte, at vor Tid udmærker sig ved en ærlig Stræben efter at komme Arbejdsklassen til Hjælp. Utallige Mennesker arbejde i dette Formaals Tjeneste, og hverken kræve eller faa Vederlag for deres Gjerning; men alligevel er der hidtil opnaaet saa overordentlig Lidt. Hvor skal man søge Grunden hertil? Vi skulle forsøge at paavise den.

Det er nu ikke saa faa Aar siden, at Forfatteren af denne Artikel paa «Den almindelige danske Lægeforenings» allerførste Møde fremkom med Forslag til Dannelsen af Sygekasser, navnlig i Landsognene. Jeg havde den Gang gjort et Forsøg og var kommen til den Overbevisning, at slige Sygekasser vilde kunne udrette meget Godt og navnlig bidrage til at rive den fattigere Befolkning ud af Fattigvæsenets lidet heldige Favntag. Siden den Tid har jeg haft den Glæde at se utallige Sygekasser oprettede, medens jeg selv stadig har beskæftiget mig med Sagen. Hvad jeg iagttog har imidlertid ikke kunnet tilfredsstille mig. Sygekasserne gjorde en Del Gavn, men dog langt fra i den Udstrækning, de kunde og burde. Dels kunde det ikke undgaas, at de tidt besveges af Simulanter, hvad jo ikke kunde Andet end afskrække Mange. Den gjensidige Mistro, som er saa almindelig blandt vor Almue, holdt ogsaa Mange borte. Men den egentlige

Grund til, at det ikke gik som det burde, laa dybere. Det var og er ganske almindeligt, at knap en Fjerdedel af den Befolkning, paa hvilken Sygekassen er beregnet, indtræder i Sognets Sygekasse. Der er Sygekasser, hvori der knap findes et eneste Tyende, og det er ganske almindeligt, at det ringe Medlemsantal udelukkende bestaar af de bedre stillede Husmænd, medens knap en eneste Indsidder er at finde imellem dem. Hvad er Grunden hertil? Alene den, at Sygekasserne og andre Selvhjælpsforeninger ikke kunne konkurrere med det offentlige Fattigvæsen. Det er denne Konkurrence, som er Skyld i, at de, der mest skulde have Gavn af Sygekasserne, ikke ere Medlemmer. Disse bestaa mest af Folk, som ogsaa uden Sygekasser i Reglen vide at hjælpe sig selv. Sagen er let nok at forklare. Det hører til Undtagelserne, at Gaardmanden betaler Læge og Apotheker for sit syge Tyende. Derimod er han altid meget villig til at skaffe Tyendet Lægehjælp og Medicin paa Fattigvæsenets Regning, saa meget villigere, som han saa ogsaa slipper for at kjøre efter Læge. Det hører derfor til det Almindelige, at det syge Tyende behandles for Fattigvæsenets Regning. Indsidderfamilien, som jo i Reglen lever af Haanden og i Munden, maa i Sygdomstilfælde strax ty til Fattigvæsenet, naar den ikke hører til en Sygekasse. Foreholder man en Indsidder det Rigtige i at indtræde i en Sygekasse, svarer han i Reglen meget frimodigt, at han ikke ser, hvorfor han skulde gjøre det, da Sognet dog er forpligtet til at betale for ham, naar han er syg. Og til yderligere Bestyrkelse af sin Menings Rigtighed, anfører han, hvorledes baade den Ene og den Anden i lignende Tilfælde have faaet Hjælp af Sognet. Han kan ikke indse, hvorfor han mere end

de Andre, han har nævnt, skulde betale i Tilfælde af Sygdom. Desuden kan det jo gjerne være, at han eller hans aldrig komme til at trænge til den Hjælp. Saaledes omtrent lyder Svaret, naar man forøvrigt kan faa Vedkommende til at svare. Endnu mærkeligere er det, at Gaardmændene i mange Sogne se skjævt til Sygekasserne og ikke engang ville tilstaa dem den Befordring til Lægen, som de dog maatte yde, dersom vedkommende Syge ikke var Medlem af Sygekassen, ikke at tale om, at der spares Fattigvæsenet, altsaa væsentligt dem selv, meget betydelige Udgifter ved disse Sygekasser. Der er dem, som ville søge Grunden til den Uvillie i en Frygt hos Gaardmændene for, at de ved Sygekasserne skulde miste noget af det faste Hold, de have paa Arbejderbefolkningen igjennem Fattigvæsenet. Man har Sygekasser nok; men man savner blandt Medlemmerne dem, man helst maatte træffe, og Medlemsantallet er i Reglen for ringe til, at Kassen kan føre en sikker Tilværelse.

Har det sine Vanskeligheder med at skaffe Sygekasserne paa Landet en passende Tilgang, saa stige disse Vanskeligheder, naar Talen bliver om Alderdomsforsørgelseskasser, i den Grad, at de næsten blive umulige. Virkelige Forsøg ere endnu ikke gjorte; thi et Forsøg i denne Retning kan ikke siges at være gjort, før en slig Kasse er kommen i virkelig Gang, det vil sige, har begyndt at opfylde sine Løfter til dem, der skulle forsørges af den. Derimod er der gjort et Par Tilløb til Forsøg, hvor mange er ikke godt at sige, heller ikke med hvor meget Held. Som alt er bemærket, har man ved nogle af disse Forsøg stillet temmelig store Fordringer til Kommunen og vel ogsaa til de større Pengeinstituter, idet man er gaaet ud fra, at Arbejderne, saaledes som de i

Almindelighed ere stillede, ikke af egne Midler kunne udrede det Fornødne. Det Princip, man har opstillet, er som alt bemærket, falskt, og etablerer man først det, gjør man omsider Kommune og Stat til en eneste stor Forsørgelsesanstalt, som i sin Virksomhed ikke vil være meget forskjellig fra det offentlige Fattigvæsens Virksomhed. Der vil imidlertid være den ikke heldige Forskjel, at medens det, Fattigvæsenet yder, er og bliver Almisse og aldrig giver sig ud for Andet, tilsløre slige Forsørgelsesanstalter Sandheden; thi det, de byde Medlemmerne ud af Kommunens Lomme, er og bliver Almisse, lige saa fuldt som det Fattigvæsenet yder; og denne Byrde, der saaledes kommer til at paahvile Kommunen, vil blive lige saa uretfærdigi fordelt imellem Skatteyderne, som Fattigskatten, nemlig ikke i Forhold til som vedkommende Skatteyder har benyttet Kommunens Arbejdere, men i Forhold til hans Hartkorn, Formue og Lejlighed o. s. v.; men det er uretfærdigt, naar Talen er om Udredelsen af en Del af Arbejdslønnen, og anderledes maa Alderdomsforsørgelsen ikke betragtes. Af samme Grund er det ogsaa utilstedeligt at sige at Arbejderen ikke af egne Midler kan udrede Midlerne til sin Alderdomsforsørgelse; thi dermed siges, enten at Arbejdslønnen er for lav eller, at Arbejderen paa en uforsvarlig Maade forøder sin Indtægt, og i sidste Tilfælde er det egentlig Villien, der mangler. Men Arbejderen skal hverken savne Evnen eller Villien, og hvor enten den ene eller den anden mangler, maa den tilvejebringes.

Det er nu mere end et Aar siden, at Forfatteren blev anmodet om at deltage i Affattelsen af Love for en Alderdomsforsørgelseskasse, man ønskede at oprette. Efter mit Forslag blev Sagen hovedsagelig lagt i Arbejdsgivernes

Hænder, for saa vidt nemlig som Foreningen blev dannet udelukkende af Arbejdsgivere, der forpligtede sig til at yde deres Daglejere og Tjenestefolk ud over den akkorderede Dagløn eller Tyendeløn visse Procent af denne, naar vedkommende Daglejer eller Tyende var villigt til at lade indeholde af sin Løn det tilsvarende Beløb. I Hovedsagen gik dette Forslag over i Lovene, som de endelig affattedes. Der blev dog foretaget et Par ikke uvæsentlige Forandringer ved mit Forslag. Arbejdsgiverens Forpligtelser blev saaledes indskrænket til ikkun at gjælde lige over for fast Tyende og for Daglejere, der vare antagne for mindst en Maaned. Den anden Afvigelse bestod deri, at Daglejeren og det gifte Tyende skulde yde lige saa meget, det ugifte Tyende mindst dobbelt saa meget som Arbejdsgiveren eller Husbonden. En tredje Afvigelse bestod deri, at de oven nævnte Procent skulde beregnes af Pengelønnen alene (ikke af Kosten). Om Foreningens Bestyrelse, Maaden, hvorpaa disse Penge af Arbejdsgiverne skulle anbringes i en Sparekasse, samt naar og hvorledes de i Arbejderens eller Tyendets Navn i Sparekassen indsatte Penge skulde komme disse til Gode, skal jeg ikke her opholde mig ved. Hvad Tilgang denne Forening af Arbejdsgivere har haft, er mig ubekjendt; men af forskjellige Grunde nærede jeg dog, da den traadte i Kraft, megen Tvivl om, hvorvidt Planen vilde lykkes. Selv om Husbonden var nok saa rede til at gjøre et Offer, Daglejeren og Tyendet er det langt fra altid. Dels finde disse, at deres Løn ikke er stor nok til et sligt Offer til Bedste for dem selv, dels falder det altid vanskeligt at bevæge en Arbejderbefolkning, der er vant til i Et og Alt at støtte sig til Fattigvæsenet, til et saadant Skridt, selv om den i Øjeblikket maatte have Midler der-

til. Men man tager ogsaa fejl, naar man troer, at Flertallet eller blot et stort Mindretal er rede til at gjøre et slikt Offer. Den store Mængde foretrækker den knebne Løn med Tilskud af Fattigvæsenet, og det vil den vedblive at gjøre, indtil en haard Nødvendighed tvinger den til at høre op dermed. — Mit Forslag frembød i sin oprindelige Skikkelse en Vanskelighed, som ikke var saa let at overkomme. Hvorledes, blev der med Rette spurgt, kan man af en Arbejdsherre forlange al denne Ulejlighed med Regnskabsføring, naar Talen er om en Arbejder, som han kun nu og da beskjæftiger, snart et Par Dage, snart en Dag og snart igjen kun en halv Dag ad Gangen. Ganske vist vilde det være besværligt; men jeg kan dog ikke billige den Maade, hvorpaa de vedtagne Love have hjulpet sig ud over denne Vanskelighed, idet Husbondens Forpligtelse ikke indtræder, uden naar Arbejderen er antagen for mindst en Maaned. Ikke at tale om, at denne Indskrænkning vil hjælpe den mindre redelige Arbejdsgiver til at omgaa Loven ved aldrig at antage Nogen for en fuld Maaned ad Gangen, saa har denne Bestemmelse betænkelige Følger, idet den udelukker en stor Mængde af dem, man helst maatte se hjælpne, fra at høste Gavn af Foreningen. Man har nu ogsaa paa Landet ikke saa faa Arbejdere, der ikke have nogen fast Arbejdsherre, men som ere henviste til tilfældigt Arbejde og som selvfølgelig idelig skifte Arbejdsherrer, og kun sjælden arbejde en hel Maaned uden Afbrydelse hos den samme Mand. Ogsaa maa jeg anse det for uheldigt, at Tilskudets Størrelse skal beregnes efter Pengelønnen alene, hvad jo vil bevirke, at man holder endnu fastere ved den uheldige Lønningsmaade, nemlig at give Arbejderen Kost i Stedet for en Del af Lønnen.

Der er saa mange, som i vore Dage beskjæftige sig med de lavere Samfundsklassers Kaar og som med store Opoftrelser af Tid og Penge søge at forskaffe dem øvrige Goder og at hæve dem til et højere Stade baade i moralsk og i materiel Henseende; men næsten alle disse Tidens Bestræbelser kan man bebrejde en Hovedfejl. Man véd, at disse Bestræbelser kun komme nogle forholdsvis enkelte Faa til Gode, og naar man gjør dem opmærksomme herpaa, indrømme de Bebrejdelsens Berettigelse, men afvise den paa samme Tid med den Paa-stand, at det er umuligt at hjælpe Alle, og at ikke en Gang Alle ville lade sig hjælpe, og at man derfor maa indskrænke sig til at hjælpe de rigtignok forholdsvis Faa, som ville lade sig hjælpe. Det er i vore Tanker en ganske skrækkelig Misforstaaelse, som kan have de forfærdeligste Følger for Samfundet. Hvem er det, som man hjælper? Man hjælper dem som mindst, og nøjere betragtet slet ikke trænge til Hjælpen. Vil man se lidt nøjere til, vil man snart blive vaer, at Byggeforeninger, Sygekasser, Alderdomsforsørgelseskasser o. s. v. ikkun komme nogle forholdsvis Faa til Gode, og disse Faa ere i Almindelighed Mennesker, som ogsaa uden slige Foranstaltninger vide at hjælpe sig selv, fordi de i det Mindste i Alt, hvad denne Verden angaar, høre til de Stadige, Flittige, Betænksomme og Forsynlige. De modtage med Tak den Haand, der rækkes dem, fordi de ere forstandige nok til at se, at de Hjælpemidler, der bydes dem, yderligere forøge de Goder, de alt ere i Besiddelse af. Men i samme Grad, som man hjælper disse Faa, udvider man Afstanden imellem dem og den uhyre Skare af deres mindre heldigt stillede Brødre, og man skaber et faa-talligt Arbejdsaristokrati og en uhyre Pariakaste, som i

Verdens og desto værre ogsaa i deres egne Øjne ere fødte til at leve og dø i social Elendighed. Dem man egentlig skulde hjælpe, støder man paa en Maade fra sig, og denne i en dobbelt Forstand hjælpeløse Skare voxer daglig i Tal og i Elendighed. Ville vi ikke ligefrem arbejde med til Samfundsopløsningen, ville vi ikke skabe Socialister i Tusindvis, maa vore Bestræbelser tage om ikke en hel anden Retning, saa dog stille sig et langt højere Maal. Vi have ikke saaledes Lov til paa Forhaand at kassere disse tallose Skarer. Det er vel sandt, at vi ikke kunne tage Alle med — Nogle ere altid fortabte, baade hvad denne og hin Verden angaar — men vore Bestræbelser skulle omfatte Alle, skulle kunne komme saa godt som Alle til Gode, saa at dei kun bliver forholdsvis Undtagelser, der komme til at staa udenfor denne den sociale Frelses Pæl.

Før Daglønnen paa Landet af alle Husbønder bliver erlagt i rede Penge, er det umuligt at sige om og hvor meget den er for lav. Naar og hvor Daglønnen udbetales i rede Penge, maa man indtil Videre være meget varsom med at forudsætte, at den er for lav. Det er nok muligt, at naar der først bliver Tale om Lønningsforhøjelse, saa er det maaske ikke den simple Daglejer, som har mest Grund til at klage. Hvis Stilling er behageligst og sammenlignelsesvis bedst lønnet — Kokkepigen eller Husholderskens, Avlskarlens eller Avlsforvalterens, Kammerpigens eller Gouvernantens? Man er gaaet vel vidt i den Retning ikkun at betale i Forhold til Tilbud og Efterspørgsel og ikke i Forhold til Arbejdets virkelige Værdi. Det maa i enhver Henseende fordømmes, naar en Husbond eller Familiefader vederlægges et Arbejde med en Fjerdedel af dets virkelige Værdi alene af

den Grund, at der er Ti for Én som ville yde det paa samme Vilkaar. Vi ere ikke pligtige at betale Arbejdere og Arbejde, vi ikke benytte, men det vi benytte, maa vi betale efter dets fulde Værdi. — Om Daglønnen i Forhold til det Arbejde, der præsteres, er for lav eller for høj, lader sig som sagt under de nuværende Forhold ikke afgjøre; men der er en anden Side af denne Sag, som det her er nødvendigt at omtale lidt udførligere.

Hyppig mødes et Forslag om Forhøjelse af Arbejdslønnen med den Indvending, at der ved en saadan Forhøjelse Intet vindes enten for Arbejderen eller for Samfundet. Man kan, siges der, forhøje Arbejdslønnen saa meget, som man vil, Arbejderen vil vedblive at være lige fattig, og vi ville lige fuldt blive nødte til enten tidligere eller senere at modtage ham i Fattighuset eller dog yde ham Fattigunderstøttelse af en eller anden Art. Tvivler man, behøver man blot at betragte de saakaldte gode Aar — Aar som netop disse eller som Aarene, der gik nærmest forud for 1857 — da Arbejdslønnen forhøjedes for de fleste Arbejdere, for nogle endogsaa meget betydelig. Naar den strænge Tid kommer, er Arbejderen lige saa fattig som før, han har ikke i et af hundrede Tilfælde lagt noget til Side. Mere direkte er denne Kjendsgjerning bleven bekræftet i Lande, hvor man ligefrem har forhøjet Daglønnen, nemlig i England. Den højere Dagløn er i Reglen af Arbejderen bleven benyttet til at tage sig mere Frihed, flere Fridage og til at leve mere flot, ikke til at opspare sig noget, end sige anvende Noget paa sin Udvikling eller Uddannelse. Indvendingen har desto værre sin fulde Gyldighed, atter her er det kun dem, der mindst trænge til Hjælpen, som faa Hjælpen og

vinde derved. Men kan man egentlig undre sig derover? Er det til at undre sig over, at den, man har berøvet Fremtiden og henvist til Øjeblikket, som man i Virkeligheden har gjort til et umyndigt Barn ved at fritage ham for Ansvar for Fremtiden, er det, spørge vi, til at undre sig over, at han lever i Øjeblikket og i Øjeblikket alene uden at ofre Fremtiden en Tanke. Det er netop det, som et slet Fattigvæsen gør; det tager Fremtiden fra den store Arbejderklasse og gør den umyndig, og i Følelsen af sin Umyndighed bliver den letsindig og barnagtig i sin letsindige Sorgløshed. En Befolkning, der er saa at sige opammet af Fattigvæsenet, er det visselig vanskeligt at hjælpe.

Hvor længe skulle vi dog fortsætte med dette forfærdelige System? Hvor længe skulle vi vedblive med at forøge Tallet paa dem, som instinktmæssig føle, at de kunne gøre, hvad de ville, saa maa de senere eller tidligere ende i Fattighuset eller paa Fattiggaarden. og som oven i Kjøbet se hen til dette Maal uden Bekymring, ja næsten med Længsel, fordi de saa ere fri for Arbejde og dog kunne leve nok saa godt som i deres kraftigste Alder? Hvor længe skulle vi fortsætte med denne Menneskefordærvelse? Og hvor længe kan Samfundet taale den stedse om sig ædende Kræftskade uden at sætte sin Tilværelse paa Spil? Er der ikke allerede skrækelige Tegn paa en Samfundsforbolning? Og er det ikke mulig at standse og begrænse Ondet? Dr der intet Middel derimod? Er det denne Elendighed, som det saa kaldte nye Samfund skal fuldbringe?

De materielle Midler er det ikke, det skorter paa; bleve de anvendte rigtig, vilde de være fuldkommen tilstrækkelige til at tilfredsstille alle Samfundets bil-

lige Krav. Heller ikke mangler det egentlig paa god Vilje, men den er svag, i alle Tilfælde ikke stærk nok til at træde op imod den Letsindighed, Slaphed og Nydelsessyge, som er Tidens Karaktermærke. Som Spilleren lever man i den Spænding, som al Slags Spil fører med sig. Man lever i Haab om øjeblikkelig Vinding, medens man trænger Frygten for og Anelsen om fremtidige Tab tilside. Man véd, at Tab og Ødelæggelse maa komme; men i et forfængeligt Haab om at man forinden, og saa længe man lever, kan bjærge sin Gevinst, kniber man Øjnene til for ikke at se. *Après nous le déluge*, . . . det er Tanken, om end ikke Ordet. Selv de, der forudse Farerne og gjerne ville bidrage deres til at fjærne dem, ræddes dog ved Tanken om den Kamp og Modstand, der vil følge. Dels af Frygtagtighed, dels af Magelighed gyser man tilbage for at foretage noget Afgjørende. Man lever af Haanden og i Munden, hjælper sig med Palliativer, med pæne smaa Lovforslag og med at lade som om man anstrænger sig uhyre, medens man i Virkeligheden Intet gjør. Er der derimod en Pengefordel at vinde, kan man forhøje sine Indtægter eller formindske sine Byrder, saa er man strax med, rigtignok tidt paa en barnagtig, kortsynet Maade. Regere, regere i virkelig Forstand, kræve Lovens Haandhævelse baade i det Store og det Smaa, baade af de Store og de Smaa; kue og straffe den ulovlige Anmasselse og Forbrydelsen, hvad enten Overtræderen er Millionær eller Stodder, det vover man ikke. Den, der i halvdrukken Tilstand slaer nogle Ruder ind, gjør Gadespektakel og ender med at puffe eller slaa en Politibetjent, sætter man uden videre i Hullet; men den, som af den gemeneste Egoisme og Pengegridskhed vil gjøre Kapital af sine Medborgeres

Dumhed og politiske Bornethed og af den Grund ikke tager i Betænkning at sætte det hele Samfunds Velvære og Ro paa Spil, som ligefrem prædiker Oprør og Troens og Forfatningens Omstyrtelse, ham er man tilbøjelig til at gjøre en politisk Martyr af. Den, der stjæler et Par gamle Buxer, der knap ere 2 Mk. værd, sætter man ganske rigtig i Hullet; men Børsspilleren, den uredelige Spekulant, som véd, at den Formue han eftertragter, kun kan vindes ved et Bedrageri, som sætter Tusinders Velvære paa Spil, ham tillader man rolig at trække sig tilbage med sin uredelige Gevinst. Ja denne Slægt lever rigtignok i en skrækkelig Forstand sit eget Liv, men ogsaa kun sit eget Liv, den lever sit eget Liv, som om der intet andet Liv var, og som om ingen anden Slægt skulde følge den. — Var det dog ikke værd at leve, ogsaa i materiel og social Forstand, ikke blot et Døgnliv, men ogsaa et Fremtidsliv, eller er denne Slægt aldeles uskikket til andet end til at grave sin egen Grav?

Men for at komme tilbage til det Spørgsmaal, som vi nærmest have at besvare, saa kunne vi vel nok blive enige om, at Arbejdet skal ernære og føde Arbejderen ogsaa i Sygdom og Alderdom; det er Arbejdets og ikke Statens eller Kommunens Sag. Arbejderen skal betales med sin fulde Dagløn, ikke med en Anvisning paa Fattigvæsenet. Vi maa saa vidt sikre den redelige, skikkelige Arbejder en sorgfri Alderdom udenfor Fattiggaarden og stille ham saaledes, at ikke enhver, selv den kortvarigste Sygdom kaster ham i Fattigvæsenets Arme. Sygekasser og Alderdomsforsørgelseskasser skulle betales af Arbejdet, ikke som Almisse, men som Arbejdsløn. Vi maa skabe og sikre Arbejderen en Fremtid udenfor Fattighuset, selv om det sker imod hans Vilje, selv om han maatte synes

godt nok om denne Fattiglemstilværelse. Han føler maaske ikke sin Fornedrelse og gjør derfor ikke et Skridt for at komme ud af den; men Samfundets Vel kræver, at han hæves til et højere Stade, og derfor er det Samfundets Pligt, at det sker, om det saa skulde ske imod hans Vilje og Ønske. Er Viljen god, vil Middel og Maade vel være at finde. Vi skulle nu tillade os at antyde en Fremgangsmaade, som er lige anvendelig, hvad enten Talen er om Arbejderne paa Landet eller dem i Byen.

Vi tænke os et meget stort Sogn. Det er nemlig et Tankeexperiment, der skal gjøres. I Sognet er der en Masse Smaafolk og dets Fattigvæsens Budget antager Dag for Dag større Dimensioner, medens Sognets Arbejdere synke dybere i den sløve Ligegyldighed, der aldrig ofrer Børn og Fremtid en Tanke og som idelig kræver Hjælp og Understøttelse, uden at det dog kan skjønnes, at denne Hjælp og Understøttelse forbedrer deres Stilling. Tvertimod, der er kjendelig Tilbagegang. Sognets ledende Mænd bestaa af større og mindre Agerbrugere; men Sognet, som gennemstrømmes af en Aa, hvis Vandkraft er meget stor, ejer ogsaa en god og stor Mose samt flere Steder udmærket Ler, og Tilstedeværelsen af disse Goder er Grunden til, at man har oprettet flere store Teglværker, et Glaspusteri og et Par mindre Fabrikker. Det er derfor ikke til at undre sig over, at Sognets Arbejdsstyrke stiger til det Utrolige og Udgifterne til Fattigvæsenet i samme Forhold. Man bliver betænkelig og er enig om, at Noget bør der gjøres; men hvad, ja, derom er man længe uenig. Nogle mene, at Arbejdslønnen gennemgaaende er for lav, og at denne derfor bør forhøjes; men Andre mene, at hvad enten Arbejds-

lønnen er for lav eller ej, vil en Forhøjelse af Daglønnen ikke afhjælpe Ondet, idet de vise, at nogle af de bedst lønnede Arbejdere ere lige saa fattige og hjælpeløse som de slettest lønnede. Fattiggaarden, man har opført nogle Aar iforvejen, har nok formindsket Fattigudgifterne noget; men der er alt for mange, som ikke egne sig til Anbringelse i Fattiggaarden, og især tynges Fattigvæsenet af en Mængde gamle Mennesker, som, hvad enten de have tjent godt eller slet, altid ende med at komme paa Fattigvæsenet. Endelig enes man om, at 4 pCt. af al Arbejdsløn og Tyendeløn skal holdes tilbage dels til Sygekasser, dels til Alderdomsforsørgelse; men det overlades til den enkelte Arbejdsherres Skjøn, om han vil forhøje Lønnen med tilsvarende 4 pCt. eller uden videre holde dem tilbage af Lønnen, som den er. Navnlig holde Fabrikerne paa denne Frihed, fordi enkelte af deres Arbejdere ere saa godt lønnede, at det vilde være umuligt at forhøje deres Løn. Disse 4 pCt. skulde som sagt anvendes dels til Indskud i Sognets Sygekasse, dels til Alderdomsforsørgelse. Ingen Husbond eller Arbejdsherre maatte fæste et Tyende eller antage en Arbejder, som ikke vilde gaa ind paa disse Betingelser, det vil sige indtræde i Sognets Sygekasse og sørge for sin Alderdom. Den ene Procent vilde, mente man, være tilstrækkelig til Sygekassen; var Lønnen høj, udkrævedes ikke engang 1 Procent hertil. Det Øvrige skulde indsættes i en Sparekasse, som efter Aftale med vedkommende Styrelse var villig til at modtage og forrente Indskuddene paa sædvanlig Vis, og som tillige forpligtede sig til ikke at udbetale, hvad der saaledes var indsat, inden Sparekassens Ejer havde fyldt sit 55de Aar og ikke uden Styrelsens Samtykke. Sparekassens boggen skulde lyde paa

Tyendets eller Arbejderens Navn og skulde foruden sit særegne Mærke som Alderdomsforsørgelsesbog indeholde en verificeret Afskrift af Ejerens Døbeseddel. Naar Ejeren havde naaet sit 55de Aar, havde Styrelsen at afgjøre om der for den saaledes opsparede Sum skulde kjøbes en Livrente eller om den skulde udsættes til simpel Forrentning. I Tilfælde af, at vedkommende Daglejer eller Tyendes Død indtræffer inden han naar den fastsatte Alder, overføres den af ham opsparede Kapital paa hans Arvingers Sparekassebøger, med mindre han maatte efterlade sig uforsørgede Børn; thi i saa Fald skulde Pengene anvendes til deres Forsørgelse. De nærmere Bestemmelser om Pengenes Bestyrelse, Udbetaling o. s. v. skal jeg ikke opholde mig ved. — Det blev ogsaa, dog ikke uden Modstand vedtaget, at Kosten, som Arbejderen fik af Arbejdshøjsherren, skulde betragtes for, hvad den jo er, en Del af Lønnen, og som saadan ansættes til en bestemt Pengeværdi, gjældende for hele Sognet. Denne Bestemmelse blev tagen dels for at Gaardmandens Arbejder og overhovedet den hele Tyendeklasse ikke skulde faa mindre til Opsparing end de andre Arbejdere, dels fordi man paa den Maade opnaaede at skaffe de halvvoxne Børn, som kun lønnes med Kost, en Sparepenge; thi man var ikke blind for Vigtigheden af, at slig Opsparing burde begyndes i en ung Alder. Endelig bestemtes, at saasnart vedkommende Sparekassebog angav en Sum, der var tilstrækkelig til at sikre Ejeren en Livrente paa 200 Rd. aarlig, saa var han fuldt raadig over, hvad han yderligere maatte indsætte og opspare; naturligvis vedblev Arbejdsgiverens Forpligtelse at være den samme.

Saa vidt var man naaet, men saa truede det Hele med at gaa istaa, fordi Forretningsmaskineriet var for

tungt og besværligt. Det var blevet foreløbig vedtaget, at Husbond eller Arbejdsgiver i Maj og November skulde indbetale de opsparede Summer til Foreningens Kasserer, som umiddelbart derefter havde at indbetale dem til Sparekassen. Det var jo ikke saa besværligt, saa længe der var Tale om Tyendet og de faste Arbejdere; men saasnart Talen blev om de løse Arbejdere, om de egentlige Daglejere, som arbejde et Par Dage hos En og et Par Dage hos en Anden og saaledes idelig vexe Arbejdsherre, blev Regnskabsføringen ikke alene for Bønderne, men ogsaa for Enhver, der ikke, som Fabrikanterne, holdt Kontor, altfor besværligt. Og dog var det netop disse løse Arbejdere, disse Daglejere, som mest trængte til at hjælpes. Planen var nær ved om ikke at gaa istaa, saa dog at blive lemlæstet, da en Fabrikejer kom med et Forslag, som kunde hjælpe Foreningen ud over Vanskeligheden og tage den væsentligste Del af Byrden af Arbejdsgivernes Skuldre. Foreningens Arbejdsgivere skulde udbetale deres Arbejdere og Tyende de dem tilkommende Procent i en Slags Assignater eller Repræsentativer, og disse Assignater eller Repræsentativer skulde Sparekassen modtage efter deres paalydende Værdi, imod strax at faa dem indfrie af Foreningens Kasserer imod gangbar Mønt. Foreningen lod da strax trykke og stemple saadanne Assignater, der lød paa Dalere, Tremarker, Marker, Firskillinger, Skillinger og Halvskillinger. Man gik saa lavt ned for at selv ganske smaa Vederlag kunde komme i Betragtning. Hos Kassereren blev deponeret, hvad man ansaa for et tilstrækkeligt Beløb i Assignater og hos ham kunde saa enhver Arbejdsherre kjøbe saa mange Assignater, som han mente at have Brug for. Enhver Arbejdsgiver havde saa at betale som følger:

For eller af hver 96 Sk. skulde betales	4 Sk.
For eller af hvert Beløb fra 72 til 96 Sk. skulde betales	3 --
— — - — — - 48 — 72 - — —	2 --
— — - — — - 24 — 48 - — —	1 --
— — - — — under 12 - — —	½ --

i Assignater.

Det var ikke uoverkommeligt for enten Arbejdsgiver eller Arbejder. Kasseren havde en Del Besvær ved Optællingen, men derfor fik han et Vederlag. Tillige traf man den yderligere Bestemmelse, at Alt, hvad der kom ind under Begrebet Drikkepenge eller lignende frivillige Ydelser skulde betales med mindst Halvdelen i Assignater.

Paa den Maade havde man nu fjernet alle virkelige Vanskeligheder. Det Almindelige blev, at saa at sige alle Husbonde og Arbejdsgivere forøgede Arbejdslønnen med 4 Procent; de eneste, der ikke erholdt denne Forøgelse af deres Løn, vare nogle enkelte Fabrikarbejdere, hvis Ugeløn var saa høj, at de ikke trængte til den.

Men det er kun et Tankeexperiment og i Tankerne kan man udføre meget, som i Virkeligheden viser sig at være umuligt. Men paa den anden Side maa man være varsom med paa Forhaand, uden at anstille nogen Prøve, at vige tilbage for snart Et, snart et Andet som uudførligt. I en slap Tid viger man altfor let tilbage for indbildte Umuligheder. Sagen, som her er Tale om, er imidlertid saa vanskelig at gennemføre, at den grænser til en Umulighed. Ikke engang i en ganske lille Kommune vilde en saadan Plan lade sig gennemføre uden en vis Støtte fra oven, fra Administrationens Side. Alle de mere respektable Husbonde og Arbejdsgivere vilde maaske være villige til at gaa ind herpaa, for saa vid angik deres Tyende og faste Arbejdere, men de mindre

solide Huusbonder vilde næppe indlade sig herpaa, og den egentlige Daglejerklasse, der trænger mest, vilde komme til at staa udenfor det Hele. Uden et slikt Assignatsystem, som det vi oven for have foreslaaet, vil det hele Foretagende komme til at lide af saa mange Mangler og saa mange praktiske Vanskeligheder, at det dels bliver utilfredsstillende i sin Virkning, dels altfor besværligt i sin Gjennemførelse. Alle ere vist enige om, at Noget bør der gøres, og at dette Noget bør være saaledes beskaffent, at det kommer den store Almenhed til Gode. Det kan være vanskeligt nok, at formaa et Samfund, der er saa optaget af Øjeblikkets Forretninger og Nydelser, at det knap under Fremtiden en Tanke til at tænke alvorlig paa og arbejde for denne sin Fremtid; men vist er det ogsaa, at vi ikke kunne fortsætte paa den Vej, vi nu gaa, uden at Samfundet mere og mere demoraliseres. Et Samfund uden alvorlig Tanke for sin Fremtid maa og vil synke dybere og tilsidst komme til at bestaa af nogle faa Rigmænd, der leve i østerlandsk Luxus og et uhyre Proletariat, hvis Elendighed intet Fattigvæsen kan afhjælpe, og paa den anden Side vil ethvert Samfund, der alvorlig tænker paa sin Fremtid, ganske vist stadig gaa fremad. Jo mere der tænkes paa Fremtiden, desto mindre vil Øjeblikkets Standpunkt tilfredsstillende og desto raskere vil man skride fremad til noget Bedre. Macaulay søger en Hovedgrund til Engelskmændenes raske Fremskridt i den gnavne Utilfredshed, hvormed de stadig bedømme, hvad de netop ere i Besiddelse af. Intet Folk kritiserer sine egne Tilstande og Skrøbeligheder saa ubarmhertigt saa grusomt som det engelske, og denne dets Ejendommelighed er ogsaa Skyld

i, at engelske Forhold ofte bedømmes saa vrangt paa Fastlandet.

Men ere Sygekasser og Alderdomsforsørgelseskasser af en saa overordentlig Vigtighed? Dersom Sygekasser og Alderdomsforsørgelseskasser ikke gjorde en Smule andet eller mere Gavn end hvad deres nærmeste Formaal tilsigter, saa vilde de være uskatterlige. Men det er det Mindste af hvad de udrette. Hovedsagen ær, at de bringe Fremtiden i Forgrunden, og det er et ubetaleligt Gode. Den, der først er bragt til at tænke paa sin egen og sine Børns Fremtid i en Retning, vil ogsaa tænke paa den i andre Retninger, og den, der er begyndt at spare for et Formaals Skyld, vil snart lære at spare i alle andre Retninger. Og med denne Fremtidstanke og den Sparsommelighed, den afføder, vil der i Mennesket udvikle sig en Selvstændighedsfølelse og en borgerlig Selvfølelse, som ikke kan skattes højt nok. Men vilde ogsaa alt dette opnaas, dersom man forlod Frivillighedens Vej og tvang Folk til at indtræde i slige Foreninger? Selv Frivilligheden maa hjælpes og støttes navnlig under vore Samfundsforhold. Mangel paa Tillid til Anstalterne og Mangel paa gjensidig Tillid afholde Mange. Endnu Flere holde sig tilbage, fordi de kjende deres egen Skrøbelighed og vide, at de aldrig ville have Pengene, som forlanges, naar Tiden kommer. Men de Fleste af disse vilde ikke være uvillige til at underkaste sig Formynderskabets Tvang i denne Retning; mange ønske det i deres stille Sind. Desuden staar det offentlige Fattigvæsen, vore fattige Klassers farligste Sirene, og udstrækker sine Arme efter dem. Hos mig er Hvile og Sorgløshed, hos mig ophøre alle Bekymringer for den Dag i Morgen. Saaledes lyder dets bedaarende Sang, som Mange have

saa ondt ved at modstaa. Man kan uden Overdrivelse paastaa, at tog Administrationen Initiativet for disse Anstalter og blev det gjort til hver Mands Pligt at indtræde i dem, vilde den store Masse med Glæde slutte sig til dem, naar man valgte forstandige og praktiske Former.

Endnu har det nye Samfund ikkun udmærket sig ved at ødelægge og sløjfe det ældre Samfund, ved at skabe Ruiner om sig. Til at organisere det nye er der endnu ikke gjort et eneste Skridt. Det gamle Samfund holdt sig sammen og holdt sig oppe ved sine mange og faste Korporationsbestemmelser, men disse Regler faldt tillige med de Godser, Lav og andre Korporationer, som de tjente til at befæste, og i Stedet for have vi ikke en eneste Bestemmelse at opvise, som kan tjene som Binde-middel til at knytte de Enkelte sammen. De eneste Grupper, vi have beholdt fra Fortiden er Sognegruppen, som egentlig kun paa Landet opfattes som sluttet Gruppe, og Familien, men ikke engang disse Grupper har man ladet uanfægtede. Der gjøres af og til et Forsøg paa at lade Associationer træde i Stedet for de gamle Korporationer, men de tjene i Reglen kun meget specielle Formaal og ere i deres hele Væsen og Virken saa løse og matte, at de hyppig falde fra hinanden uden at have ytret noget Livstegn. Samfundet har opløst sig i lutter uafhængige Individier, som staa og falde som de kunne bedst. Den ene vil ikke paatage sig det mindste Ansvar for den Anden, uden at det bliver betalt, og derved er det sket, at den hele Skare af til Dels umyndige Væsener, der tidligere var fordelt paa de enkelte Korporationer, har samlet sig ved Samfundets Fod til en eneste uhyre Gruppe, der truer selve Samfundet. Dertil maatte det jo komme i et Samfund, hvor hvert enkelt Individ lever sit

eget lige saa isolerede som ephemere Liv, og som ikke har Andet at byde sine mindre heldige stillede Børn end et Fattigvæsen.

Af denne Samfundets Opløsning i Individier, af denne Individualisme, maatte en økonomisk Ordning fremgaa saaledes som den vi have set fremblomstre i vore Dage. Hvor den Enkelte er overladt til sig selv og sine egne Kræfter, og hvor Ingen bindes af Andet end et tarveligt Hensyn til Statsloven, der vil Enhver søge at gjøre det Meste ud af sine Kræfter for sine materielle og egoistiske Formaals Skyld. Den barmhjertige Samaritan bliver i vore Dage en stedse sjældnere Tilsyneladelse, naar det gjælder noget alvorligt eller noget andet og mere end at yde en Gave, og dog falde saa uendelig mange Flere imellem Røvere end tidligere; thi hvor Individualismen er enevældig, der bliver snart Guldet og de Nydelser, det kan skjænke, det Eneste, der har Værdi, og for dets Skyld lægger man allehaande Baghold og Snarer for hinanden. Alt maa gjøres i Guld, Menneskers bedste Kræfter og Egenskaber saa vel som deres Kjød og Blod; thi til i Hast — og i Hast skal Alt ske — at skabe en af disse Millionærer udkræves Meget baade af menneskelige Kræfter og særlig af Menneskeblod og Taarer. Guldet skal frem, frem for enhver Pris og fra enhver Krog, for at Spillerne kunne komme til at spille om det. Banker, Aktieselskaber og Sparekasser rives om at faa fat i den Enkeltes Sparepenge; men det forslaar ikke og man trækker idelig og idelig større Vexler paa Fremtiden. Naar saa Nødens Time kommer, og den kommer lige saa sikkert og med næsten lige saa bestemte Mellemrum som Nat følger Dag, som Vinter følger Sommer, saa staar Samfundet der med sin Gjæld og sin øvrige Elendighed.

Idelig nye Forskrivninger, der alle lyde paa en Fremtid, som maaske aldrig kommer. Men Samfundet skrider dog fremad, ja vist, skrider det fremad. Det faar kostbare Bygninger og Anstalter, som det aldrig har kjendt Mage til; men den Skare, som har samlet sig ved dets Fod, er ogsaa voxet mageløst i Antal, saa vel som i moralsk og fysisk Elendighed; ikke saa meget fordi man i den gyldne Tid har behandlet den haardere og mere karrigt, men fordi man har forsømt den og ved sit eget slette Exempel har bibragt den kostbare Vaner og lært den at stille urimelige Fordringer til Livets og dets mest flygtige Nydelser. Var det dog ikke paa Tiden, at man saa vidt mulig sikrede i det Mindste den arbejdende Klasse en Fremtid udenfor Fattigvæsenets Omraade?

Var der da noget saa saare ubilligt og i sin Ubillighed urimeligt i at forlange en Lov, som kunde beskytte den store arbejdende Klasse imod Fattigvæsenets særlige Tillokkelser og Fristelser og derved tillige stille den mere uafhængig af Arbejdsgivernes Vilkaarlighed? Den Klasse, det mest kommer an paa at hjælpe, vil aldrig uden en lang Forskole under gunstigere Forhold, kunne formaas til at søge sin Uafhængighed ad Selvhjælpens Vej. Og fordømmeligt er det under alle Omstændigheder, paa Forhaand at erklære, at der er en hel Klasse Mennesker, som det ikke staar i Samfundets Magt at redde fra denne sociale Fornedrelse. Naturligvis ville Mange raabe højt om Indgreb i den personlige Frihed, ret som om en Bestemmelse, der havde Tusinders Frigjørelse til Formaal, kunde fordømmes som en utilbørlig Tvang. Hvilken Arbejder føler sig i Virkeligheden mest fri og uafhængig, den, der i Henhold til et Lovbud, men ved sit eget Arbejde har sikret sig mod Nød i Tilfælde af Sygdom, og

naar Alderdommen gjør ham udygtig til Arbejde, eller den, der véd, at faa Dages Sygdom og i alle Tilfælde Alderdomssvagthed gjør ham afhængig af en Fattigbestyrelse, der aldrig kan tage mange Hensyn? Man finder sig fuldt beføjet til at forlange, at farlige Afgrunde, Vandhuller, Søer, hvor Mennesker hyppig færdes, omgjørdes saaledes, at Ingen uforvarende styrter i dem; man forlanger at den, der reparerer et Hus, skal opstille Afvisere, og at Enhver, som driver en farlig Haandtering, iagttager visse Forsighedsregler; og det skulde være et utilbørligt Indgreb i den personlige Frihed og Selvbestemmelsesret, at træffe tvingende Forholdsregler, som hindrer utallige Mennesker fra at synke ned i den økonomiske Elendigheds værste Afgrunde. — Men vilde det ikke være et utaaleligt Indgreb i Arbejdsgiverens Rettigheder, saaledes at tvinge ham til at betale 4—5 Procent af Arbejdslønnen paa en vis Maade, nemlig saaledes, at Arbejderens Fremtid sikredes? Den bedre og solidere Klasse Arbejdsgivere og Husbønder vilde vel snarere hilse en saadan Bestemmelse med uskrømtet Glæde, ikke blot fordi der vandtes et virkeligt Gode for Arbejderne; men ogsaa fordi de vide, at det er dem selv og i Hovedsagen dem alene, der maa punge ud, hvad enten det er den private Godgjørighed eller det offentlige Fattigvæsen, der appelleres til, medens den ringere og upaalideligere Klasse paa mange Maader véd at luske sig fra sine Forpligtelser. Andre ville indvende, at en saadan Bestemmelse vilde være det Samme som at forhøje al Arbejdsløn og Tyendeløn med disse 4—5 pCt.; thi i modsat Faldberøver man Arbejderne lige saa mange Procent af hans daglige Indtægt. Det er muligt og vel endogsaa billigt, at Arbejdslønnen paa Landet, mange Steder i det Mindste, vil blive forhøjet ved

en saadan Bestemmelse; men paa den anden Side vil den Enkeltes Fattigbidrag i Tidens Løb formindskes nok saa meget.

Andre ville indvende, at man ved en saadan Opsparing af 4—5 pCt. ikke vil opnaa, hvad man tilsigter. Naar man herved mener, at man ikke saa nemt slipper fra al Nød og Elendighed i Livet, saa er Indvendingen fuldt berettiget; men troer man da, at der gives noget-somhelst Middel, hvorved det kan opnaas? Vi driste os imidlertid til at fastholde, at en stor, meget stor Del af den økonomiske Elendighed i Samfundet kan fjernes herved, og at man ved dette simple Middel kan gjøre en hel stor Klasse uafhængig af Fattigvæsenet. Det er netop det Uhyggelige ved vor nuværende Samfundsorden, at der i Samfundet lever en enkelt bestemt Klasse, hvis Haab og Udsigter begrænses af Fattigvæsenet. Kan man frigjøre denne Klasse, saa faar man hovedsagelig kun at gjøre med den Elendighed, som har sin Rod i den personlige Uvederhæftighed og som derfor kan træffes i alle Klasser. Skal derimod Indvendingen mene, at de anviste Midler ikke ere tilstrækkelige til at tilfredsstille det nærmeste Formaal — at sørge for vedkommende Syge og Gamle; ja saa er det ganske vist umuligt at føre et Bevis derfor; men det er lige saa umuligt at bevise Indvendingens Gyldighed. Indtil videre maa vort Ja være lige saa gyldigt som Modstandernes Nej. Grunden til, at saa mange af disse Anstalter føre en saa usikker Tilværelse, er efter vore mangeaarige Erfaringer og Iagttagelser den, at de medens de have mange kostbare, — det vil sige forholdsvis gamle og svagelige Medlemmer — ofte i altfor høj Grad savne Tilgang af de Unge og Kraftige, som give Kasserne den bedste Indtægt. Tjenestefolk og Lære-

drengene ere i Reglen meget svagt repræsenterede i alle den Slags Foreninger. Hvad Sygekasserne tabe herved er utroligt. — At begynde paa en Alderdomsforsørgelseskasse for Arbejdere, naar disse alt ere naaede op i den modnere Alder, er en temmelig ørkesløs Gjerning, naar man ikke kan gjøre Regning paa andre Midler end dem, Arbejderne selv skal tilvejebringe, og hvor kan Nogen forlange, at Arbejdsherre eller Kommune paa en Gang skulde yde de uhyre Bidrag, der netop ere saa urimelig store, fordi de skulle dække mange foregaaende Aars Forsømmelser. Men lad Arbejdet lige fra Drengens første Arbejdsdag betale, hvad der udkræves ikke blot til hans daglige Underhold, men ogsaa hvad han behøver under Sygdom og Alderdom, saa skal det nok vise sig, at Arbejderens Fremtid kan sikres uden nogen trykkende Byrde for Arbejdsherrerne.

Der er ogsaa dem, der ville hviske Arbejderne i Øret: «det skulle I ikke lade Eder byde, det er jo at gjøre Eder umyndige. Vil man ikke sikre Eders Fremtid uden ved Eders egne Midler, saa bør I frabede Eder denne Hjælp.» Desto værre, Arbejderne have langt flere slette end gode Raadgivere. Der er desto værre altfor Mange, som gjøre Forretninger i denne Arbejdernes Lettroenhed og forgjøgge dem en Hjælp, som Kommune, Arbejdsherre og Gud ved hvem skal yde dem. Hvorfra den skal komme og hvorledes den skal udredes, skulle de have ondt ved at sige. At Arbejdet skal føde sin Mand, er en billig Fordring, og heri kan og bør Samfundet give Arbejderen Medhold; men det hverken kan eller bør fordre, at Arbejderen skal betales for Arbejde, han ikke har udført. For den udygtige, dovne, drikfældige, ødsle Arbejder har Samfundet kun Fattigvæsenet, og dette har

Lov til at stille strænge Betingelser for, hvad det yder. § 84 i Grundloven lyder saaledes: «Den, der ikke selv kan ernære sig eller Sine, og hvis Forsørgelse ikke paa-ligger nogen Anden, er berettiget til at erholde Hjælp af det Offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtel-ser, som Lovene herom paabyde.» Det er Staten altsaa og ikke Kommunen, som herved paatager sig en For-pligtelse, og naar denne Forpligtelses nærmeste Opfyl-delse paahviler Kommunen, saa sker dette væsentlig af Bekvemmelighedshensyn. Men naar Staten paatager sig en sandan Forpligtelse, maa den ogsaa være berettiget til at fastsætte visse Betingelser, for at dens Forpligtelse ikke skal blive misbrugt. Man kan være i Tvivl om, hvor vidt en saadan Bestemmelse burde have Plads i Grundloven; men der kan næppe være Tvivl om, at dens Optagelse i Grundloven fuldt berettiger Samfundet til at sikre sig imod Overgreb. Man har sagt og sagt med fuldkommen Berettigelse, at denne Grundlovens Be-stemmelse med Nødvendighed krævede sit Korrektiv i en meget stræng Fattiglov med Arbejdshuset i Forgrunden. Men dels synes man endnu at være altfor tilbøjelig til at skyde Arbejdshuset hen til en fjern Baggrund, dels kan og bør Fattiglovens Strænghed ikke være hin Bestemmel-ses eneste Korrektiv. Naar ikke denne Strænghed skal udarte til Grusomhed, saa maa den store Masse af Be-folkningen, som altid mere eller mindre savner et klart Overblik over Forholdene og over hvad der virkelig tjener den til Bedste, at Regjeringen vejledes og støttes saale-des, at den ikke altfor let bliver et Offer for denne Strænghed. Og denne Vejledning og Støtte tør Regerin-gen ikke unddrage sig, selv om den for at kunne komme til at vejlede og støtte, maa anvende tvingende Lovbud.

Allermindst tør den lade sig skræmme fra denne Vej ved opstyltede Fraser om Indgreb i den personlige Frihed, naar Hensigten som netop her er at sikre Tusinder og atter Tusinder en vis Grad af økonomisk Uafhængighed; thi er der noget der særlig bidrager til at berøve Mennesket borgerlig Frihed og Selvstændighed, saa er det netop den økonomiske Afhængighed, som idelig truer med Fattighuset. Ere Sygekasser og Alderdomsforsørgelseskasser uomtvistelig gode Foranstaltninger, og derom kan der ikke være Tvivl, saa bør Regeringen komme dem til Hjælp med sin fulde Myndighed, og ikke lade det bero paa, om Forsynlighed, Betænksomhed og Pligtfølelse faar Magten over Kortsynethed, Letsindighed og Ryggesløshed eller ej; thi i de Klasser, hvorom her er Tale, vil den første Gruppe Egenskaber kæmpe med altfor svage Vaaben imod den sidste, især da det herved gjælder om at faa Mennesker med i den første Ungdom, da ikkun de færreste af nogen Samfundsklasse tage Sygdom og Alderdom med i deres Beregninger.

Blandt dem, der skulde høste det bedste og varigste Udbytte af disse Foranstaltninger, vil der ikke desto mindre være mange, som vel ikke af sig selv, men ledede af slette Agitatorer, ville modsætte sig dem. «I skulle ikke gaa ind paa en saadan Plan; vil man ikke ligefrem give Eder mere end, hvad der ligefrem tilkommer Eder, saa skal man lade Eder selv raade over Eders Midler og fordele dem saaledes som det tykkes Eder bedst.» Saa længe man ikke paabyder en lignende tvingende Bestemmelse for alle Samfundsklasser, saa er det kun en ny Haan, der tilføjes Eder. Iblandt de Rige og de Fornemme er der jo Mange, som ende ynkelig nok og falde deres Venner eller det Offentlige til Byrde.» Og man

vil være utrættelig i at paavise Exempler paa, hvorledes baade Gaardmænd og Proprietærer, velstaaende Kjøbmænd og Haandværkere have endt med at modtage Almisse snart af Private snart af det Offentlige. — Ganske vist indeholder den sidste Del af denne Indvending en hel Del Sandhed. Saaledes som det nye Samfund har begyndt at udvikle sig, kunde det nok trænge til en Hemsko, der tvang det til at holde lidt til Gode for Fremtiden og navnlig for den gamle Mand. Et Samfund, der særlig synes at ville nyde Øjeblikket og ikke tager i Betænkning at trække Vexler paa en uberegnelig Fremtid for at forhøje Øjeblikkets Nydelser, et Samfund, hvor der spilles en saa vovelig Hazard med den hele opsparede Samfundskapital, trænger først og fremmest til en Reservekapital, skabt ved fælles Bidrag fra alle de Enkelte og beregnet paa at sikre alle de Enkeltes og saaledes ogsaa det hele Samfunds Fremtid. I første Øjeblik vil man kalde en saadan Tanke absurd; men vil man ogsaa ved nøjere Eftertanke kalde det absurdt, at ville sikre Samfundets Fremtid. Den retsindige og besindige Mand gjør Alt, hvad han kan, for at sikre sin egen og sin Families Fremtid, og der er vel Intet, der piner den samvittighedsfulde Familiefader mere end at gaa en usikker Fremtid imøde. Hvad der maa stemples som retsindigt og besindigt, naar den Enkelte gjør det, kan næppe blive absurdt eller urimeligt, naar alle Enkelte enes om at gjøre det. Hvilken en Ro og Sikkerhed vilde der ikke gives det hele Samfund, naar visse Procent af denne aarlige Indtægt lagdes tilside for Fremtiden, naar med andre Ord det hele Samfund sikrede sig en Livrente eller Sparepenge, som sikrede hver enkelt Familiefader Livsfornødenhederne, naar han naaede det 55de eller 60de Aar.

Der fremkom for nogen Tid siden et Forslag, i Følge hvilket enhver Embedsmand skulde pensionere sig selv ved ud af sin Gage at sikre sig en Livrente. Tanken var i og for sig sund, men krævede, for ikke at blive uretfærdig eller ubillig, en Revision af samtlige Gagesatser, da mange af dem vare for lavt ansatte til at kunne bære et Fradrag, som det en slig Livrente vilde kræve. At gennemføre dette Princip i hele Samfundet og at paalægge Enhver at sikre sig selv en Alderdomsforsørgelse, vilde være lige saa klogt som heldbringende for Samfundet, naar først alle Lønningssatser, navnlig al Dagløn og Ugeløn var gennemgaaet en Revision. De Rige kunde en saadan Foranstaltning ikke trykke, og for de Ubemidlede vilde den være et saa stort Gode, at den nok var Offeret værd. Man tager aldrig i Betænkning at paalægge Skatter for at sikre Samfundet imod udvortes og indvortes Fjender, og saa skulde det være urimeligt at forlange af Samfundet, at det skulde sikre sig imod sin egen Letsindighed? Man maa overhovedet ikke sætte sig fast i den Tanke, at her er Tale om en ny og uoverkommelig Udgift. Samfundet skal og maa sørge for sine Syge og Gamle, og det gjør det ogsaa, men paa den aller kostbareste Maade, nemlig igjennem Fattigvæsenet. Samfundets Udgifter vilde blive formindskede, ikke forøgede herved. Men for et Samfund der er saa godt i Gang med at ofre Alt, ogsaa det, der tilhører Fremtiden, vil ethvert alvorligt Forslag, der gaar ud paa at sikre Fremtiden, blive betragtet som en vild Drøm.

Men for at komme tilbage til det, som her nærmest ligger for, nemlig en Forbedring af den fattigere Befolknings Kaar, saa maa man se at blive færdig med de tomme Talemaader, med Fraserne. Ere, som sagt, Syge-

kasser og Alderdomsforsørgelseskasser et saa stort Gode, som vel de fleste besindige Mennesker ere enige om at antage, saa maa vi have dem, selv om det skal koste en haard Kamp mod Dumhed og Fordomme, og er Arbejds-løn eller Tyendeløn et eller andet Sted for lav til at udrede de nødvendige Bidrag, saa maa den forhøjes; thi det er Arbejdet, ikke Fattigvæsenet, der skal pensionere Arbejderne. Men for at denne Arbejdernes Selvpensionering kan omfatte alle Arbejderne og komme Alle til Gode, maa Apparatet arbejde med Lethed, og det maa først og fremmest arbejde med Sikkerhed og uden Risiko for Pensionisterne. Den første Betingelse er den, at disse Spareanstalter stilles under Statens Kontrol og Garanti. Det alene vilde give dem en Tilgang, selv om denne alene beroede paa Frivillighed, som man nu ingen Formodning har om. Men paa Frivilligheden har man ikke Lov til at stole, og hvor og naar det gjælder om saa uomtvistelige Goder, baade for Samfundet, det Hele, og dets enkelte Medlemmer, maa ingen falsk Blødsødenhed, ingen sentimental Fraseologi om Indgreb i den personlige Frihed afholde os fra at anvende den Tvang, som er fornøden. Af al Arbejds-løn og Tyendeløn skulle visse Procent — det er umuligt paa Forhaand at sige hvor mange — fradrages som Bidrag til Sygekassen og Alderdomsforsørgelseskassen. Men for at ikke Arbejdsherrens Regnskab skal blive altfor kompliceret, og navnlig for at de Mange, der leve af tilfældigt Arbejde og som mest trænge til at støttes, kunne komme med, maa Apparatet gjøres saa simpelt og let som muligt. Om man kan udfinde et simplere og hensigtsmæssigere end det foran antydede, véd jeg ikke, men dette vil vistnok findes hensigtsmæssigt, saa meget mere som det jo til Dels er

anvendt til Postporto og Stempling af visse Værdipapirer og Dokumenter. Altsaa: Regeringen lader udmønte en vis Mængde Regnepenge, Repræsentativer, Alderdoms-penge eller hvad man nu vil kalde dem. De maa svare fuldkommen til vor Skillemønt fra Daleren og nedad. Med den forestaaende Forandring af Møntfoden kommer Decimalsystemet til at afløse det nuværende System, hvad jo vil lette al Pengeberegning; men det maa ogsaa regnes for et Gode, at Skillingen, den laveste Skillemønt, i Værdi kommer til at svare til den nu gjældende Halvskilling, hvad heller ikke er uden Betydning. Udmøntes der nu tilsvarende Værdier i Regnepenge, vil man uden Besvær kunne fradrage eller tillægge de bestemte Procent, selv om Summen, hvorum der er Tale, ikke overstiger 20 Øre, hvad der svarer til 10 Sk. i den nugældende Mønt. Altsaa: fra eller til enhver Dag-, Tyende- eller Budløn drages eller lægges for Summer fra 1 til 20 Øre 1 Ø., for Summer fra 20 til 40 Øre 2 Ø., for Summer fra 40 til 60 Øre 3 Ø., for Summer fra 60 til 80 Øre 4 Ø., for Summer fra 80 til 100 Øre 5 Ø. og saaledes fremdeles.

Hvad Arbejderen, Tyendet eller andre Sparende saaledes faar ind i slige Regnepenge, bliver at indbetale hver Maaned i Sparekassen eller til den, som Sparekassen bemyndiger til at modtage Indskud paa sine Vegne. Helst burde hvert Sogn have et saadant Indbetalingskontor. Den indbetalte Sum føres paa sædvanlig Maade Arbejderen eller den Sparende til Gode af Sparekassen og indføres samtidig i hans Sparekassebog. Enhver saadan Sparekassebog indeholder foruden den Sparendes fulde Navn og Opholdssted (paa den Tid han gjør sit første Indskud) ogsaa en verificeret Udskrift af Ministerialbogen

om hans Fødselsdag og -Aar, samt naar og hvorledes det Opsparede kan udbetales. Slige Sparekassebøger kunne hverken afhændes eller pantsættes, ej heller kunne Kreditorer fordrø dem sig udlagte for Gjæld. Da den opsparede Sum er bestemt til at sikre Vedkommende en sorgfri Alderdom, kan Summen ikke udbetales ham kontant, men der bliver ved Forfaldstiden at tage Bestemmelse om, hvorvidt den opsparede Sum skal forblive henstaaende i Sparekassen, saaledes at kun Renten af samme udbetales eller om der for samme skal kjøbes ham en Livrente: Er Summen tilstrækkelig stor og har vedkommende Sparer Livsarvinger er den første Maade at foretrække, og i saa Fald bliver den opsparede Kapital ved Sparerens Død at fordele paa hans efterladte Børns Sparebøger; dersom han ved sin Død efterlader uforsørgede Børn, anvendes Summen til disses Forsørgelse. Sparerer er dog altid raadig over, hvad den opsparede Sum overstiger det fastsatte Minimum for hans Underhold (200—300—400 Rdl. alt efter Sparerens særegne Stilling).

Uden denne eller en lignende Fremgangsmaade, vil det næppe være muligt at faa den Del af Befolkningen, som mest trænger til en slig Støtte, med i dette Spare-system. Ikkun faa Arbejdsherrer ville i Længden have Taalmodighed og Udholdenhed nok til at føre det vidtløftige Regnskab, som udkræves, naar Arbejdsherren selv skal indføre i Arbejderens Sparebog, hvad der paa den Maade maatte tilkomme denne for et Par Dages eller en enkelt eller endog en halv Dags Arbejde. Udbetales de akkorderede Sparepenge uden videre og i almindelig gangbar Mønt til Arbejderen, vil denne i altfor mange Tilfælde bruge dem som sin øvrige Fortjeneste og han

vil Intet opspare. Netop i de ubestemte og ubestemmelige Indkomsters Natur ligger der Noget, som frister den store Masse af dem, der leve af tilfældigt Arbejde; til at leve af Haanden og i Munden uden at ofre den næste Dag en Tanke. Disse Folk, der leve af tilfældigt Arbejde, tjene ofte særdeles godt, men de allerfleste bruge det strax, og naar Aaret er endt, have de ikke engang tilnærmelsesvis et Begreb om, hvad de have tjent. Vænes de derimod fra deres unge Alder til at spare, og se de allerede som unge Mænd Udbyttet af en saadan Sparsommelighed i deres Sparebøger, er det rimeligt, at i det Mindste mange af dem ville lære at tænke over Fremtiden og at tage den med i Beregningen.

Det, det kommer an paa ved denne Slags Sparsommelighed, er ikke at vrage de mindre Summer, selv naar de ere ganske smaa og indskrænke sig til enkelte Skillinger. Hvad der af de Enkelte klattes bort i Skillinger, beløber sig for et helt Samfund til Millioner Aaret rundt, og det var heldigt, om man kunde anbringe en Del af disse Klatskillinger i Sparekasser. Et System, som sætter Yderen i Stand til med Lethed at kunne bidrage til Modtagernes Sparsommelighed, og som tillader dem, der f. Ex. benytte et Bybud eller udgiver Drikkepenge, at anbringe en Del af, hvad der saaledes betaales, i Modtagerens Sparebøsse, maa nødvendigvis i en utrolig Grad komme Arbejdsklassen til Gode. Hvor mange af os vilde ikke betale og give langt rundeligere, naar vi vidste, at i det Mindste en Del af Betalingen eller Gaven ikke gik umiddelbart i Brændevinsskjænkerens eller Slikkerihandlerens Lomme. Vi ere saa ofte i Tvivl om, hvorvidt vi handle rigtig i at give, fordi vi slet ikke vide, hvorledes Gaven vil blive anvendt; men ved at benytte

det fremhævede System, vil man i mange Tilfælde komme ud over denne Tvivl. At saa Mange ofre forholdsvis Lidet paa Goddædighedens Alter, har hyppig sin eneste Grund i Magelighed; men selv Mageligheden kommer det foreslaaede System til Hjælp.

Det følger af sig selv, at den Plan, vi her ere fremkomne med i ganske runde og almindelige Træk, ingenlunde gjør Fordring paa at være et Panace, som kan afhjælpe al menneskelig Nød og Elendighed. Der vil endda blive megen social Misere tilbage; men ved at følge den anviste Vej, vil meget være vundet, navnlig derved, at man gjør en stor Mængde Mennesker, der ubetinget vare henviste til Fattigvæsenet, uafhængige heraf. Med denne større Uafhængighed vil der som en Selvfølge komme mere Sparsommelighed og Forsynlighed, og den store Arbejderklasse vil da ganske anderledes blive i Stand til at overskue sin Stilling og sit Forhold til Arbejdsherrerne, baade hvad Rettigheder og Forpligtelser angaar. — Planen foreligger som sagt kun i ganske almindelige Træk, og Forslagsstilleren har ikke været blind for at den lider af Mangler. Navnlig skal jeg strax udpege en. Der er en hel, i Sammenligning med den egentlige Daglejerklasse vel kun lille, men dog tilstrækkelig stor Klasse, som den foreslaaede Plan ikke kommer til Gode. Der er baade paa Landet og i Byen en Mængde Smaahøkere og Smaahaandværkere, hvis Stilling hverken er sikrere eller bedre end Daglejerens. Denne Klasse kan jo ikke komme med under de foreslaaede Bestemmelser, da den hverken som Handlende eller Haandværkere modtager Dag- eller Ugeløn. Men dels vilde man jo vel paa andre Maader kunne naa det Samme med Hensyn til dem, dels vilde det jo være

uforsvarligt at afslaa et virkeligt Gode, fordi man kunde paavise Enkelte, der ikke vandt derved. — — Tager man først for Alvor fat paa Planen, maa man naturligvis gaa ganske anderledes ind paa Enkeltheder, blandt Andet ogsaa paa, hvorledes der skal skiftes imellem Sygekassen, som i Reglen bedst indskrænkes til at virke for en enkelt Kommune, og Alderdomsforsørgelseskassen, som ikke bør begrænses af Sogne- eller Kommunegrænsen, men gjælde for hele Landet.

Det maa vistnok staa klart for Enhver, at Arbejderklassens Stilling paa Landet vilde vinde i alle Retninger:

1. Naar Husmænd, der ere i Besiddelse af tilstrækkeligt Jordareal, gjorde denne Jords Drift til deres Levevej, i Steden for som nu at forsømme deres Jord og gaa Daglejerklassen i Vejen paa Arbejdsmarkedet,

2. Naar al Dagløn udbetaltes Arbejderen, i det Mindste den gifte Arbejder, i Penge, ikke som som nu halvt i Penge halvt i Kost, og

3. Naar det gjordes til lovbefalet Pligt, at der af al Dagløn udrededes de tilstrækkelige Procent til Sygekassen og Alderdomsforsørgelseskassen.